

EXERCITATIONEM ACADEMICAM

DE

1759, 4^a 14

ARATORVM SANCTITATE ~~65~~

CONSENSV

ILLVSTRIS IVRECONSVLTORVM ORDINIS

PRAESIDIO

D. ALBERTI PHILIPPI

FRICKII

FACVLTAT. IVRID. ADIVNCTI

PVBLYCO ERVDITORVM EXAMINE

AD DIEM XVII. NOVEMBR. ~~1758~~ CCLVIII

OFFERT

A V C T O R

CAROLVS FRIDERICVS PAELIKE

WISMARIENSIS.

HELMSTADII

TYPIS IOANNIS DRIMBORNII.

A. Frickii de aratorum sanctitate

EXERCITATIONEM ACADEMICAM
DE
ARATORUM SANCTITATE
CONSENSU
ILLUSTRIUM IURCONSULTORUM ORDINIS
PRAESIDIO
D. ALBERTI PHILIPPI
FRICKII
TACULATAE IURIS ADMISSIONI
PUBLICO EXAMINATORUM EXAMINE
AB DIE XI NOVEMBRIS MDCCCLVIII
PUBERT
A V C T O R
CAROLVS FRIDERICVS PATHEKE
WIMARINSE
HELMSTADII
PUBLI PONTIS DEIMDAN

EXERCITATIO ACADEMICA
DE
ARATORVM SANCTITATE.

---

§. I.
INTROITVS.

RESONAT adhuc dirum belli carmen, Martisque
furibundi infania vsquequaque, per mare, per ter-
ras, tumultuatur. Legiones militum numero im-
mensae, nihilque nisi spolia opima auide spirantes,
hinc inde infestis concurrunt signis, tantamque terris vasta-
tionem minitantur, vt, quamquam ipsorum excursionibus
agri vbique vastati iaceant, vicisque incensis et pecuaria re-
licta, et agricultura deserta sit; multo maiori tamen exitio
regiones delendae videantur. Itaque quis non videt, im-
mo quis tam expertus est omnis humanitatis, vt videns
non deploret tam conditionem tot misellorum, qui
neci traditi sunt, quam et tot prouincias belli internecini
calamitate fessas, quae premuntur iamiam rerum omnium
inopia. Et quis non aequè admiratur, quam suscipit earum
terrarum singularem admirabilemque felicitatem, quod, in
quibus nulla hominum sanguis est profusa, agri tantam frugum
copiam prodixerint, quanta illa esse solet, quum summa
est. Quare laetabantur felices agricolae, et personabant omnia
gratiarum actionibus pro tantis, DEI benignitate, sibi con-
cessis bonis. Immo si nimis urbanus non fuisti, sed te
potius in montes aruaque ex vrbe remouisti: et beatam il-
lam, puta, rusticam gentem eo laetiozem, dubio procul, de-
prehendisti, non modo agros colere, et, quae montibus
A nite-

nitescebant, armenta pecorum pascere, sed et, quod ille apud VIRGILIVM, (a) dicere:

Depresso incipiat tum mihi taurus aratro

Ingemere, et sulco attritus splendescere vomer.

Nec mirum proinde, mihi etiam specimen qualecunque academicum edituro imaginem tantorum bonorum felicibus felicium harum terrarum subditis, DEI benignitate, concessorum obversari, in mentemque venire, non materiem iura belli praesentis tangentem in chartas conicere, sed disputare potius, eequae iura rusticae gentis, quae iamiam

Paterna rura bubus exercet suis,

INSTRUMENTA, vel potius ARATRA SANCTITATE mu-
niuerint? Futurum esse non tam spero, quam confido, ut,
si quae ob virium debilitatem irrepperint, mendis *lector eruditus* aequi bonique consulat. Etenim nullus doctorum,
quantum equidem scio, hanc materiem ex instituto sub incu-
dem reuocauit; etiamsi reliqua iura rusticis propria tot
commentariis illustrauerint, ut lucem soli affundere velle censerit
queat, qui addere aliquid, quod operae pretium futurum
sit, in animum induxerit.

§. II.

DESCRIPTIO SANCTITATIS QVA VOCEM QVA REM.
ERGO ad illustrandam *Aratrozum sanctitatem* nos dum
accingimus: nec praeter rem, nec praeter morem egerimus,
si prius nosse studeamus, vnde nomen *Sanctitatis* descendat,
quum rerum causas vestigantibus ipsa vocum indagatio haud
parum subinde luminis foeneretur. MARCIANVM b) si
audias: *sanctum dictum est a sagninibus. Sunt autem sagnina*
quaedam herbae, quas legati Populi Romani ferre solent,
ne quis eos violaret: sicuti legati Graecorum ferunt ea, quae
vocantur cerycia, seu vt legendum potius, κρημια c). De-
ducit

a) GEORG. I. 45.

b) L. VIII. D. de rerum diuis. Ad
quam videatur GVIL. BVDDAEVS

Annot. in Pand., ac AEG. ME-
NAGIVS *Amoen. iur. civ. Cap. 39.*

c) Ita in glossis PHILOXENI: *ea-*
duccum

ducit vero MARCIANVS appellationem *sancti a sagminibus*, siue herba in pomeroiis frondescente, more ICTorum, ac effectu spectato, quia, si prisca Romulidae bellum publice genti cuidam indicerent, aut ferirent foedus, id negotii suscipiebat corpus Fecialium d), quod ipsum sagmina efficiebant SANCTVM, i. e. *ab iniuria hominum defensum atque munitum*, prouti sanctum ipse describit. Mihi vero alia, facilliorque vocis *sancti* expositio in mentem venit, quam proposuisse nullo, vt videtur, piaculo indigeat. Ita enim censeo, dictam vocem ex earum classe non esse, vt in etymologia illius eruenda hariolando, ac velut palpando, ad id, quod quaeris, peruenire liceat. Etenim originem, meo quidem iudicio, ducit a verbo *sancire*, i. e. *rem quandam religione vel poena adiuncta firmare, ne violetur*. Nonne autem haec ipsa, quam de vocabulo *sancire* substruimus, notio fallitatis vitio laborat? Ita visum est SERVIO e), atque ISIDORO f), qui, vbi vocem *sancti* a verbo *sancire* quidem deducunt, veram et vel huius verbi ideam se inuenisse existimarunt. Quam egregie vero fallant, et fallantur, vide. Aiunt, *Sancire proprie esse sanctum aliquid, i. e. consecratum facere, fuso sanguine hostiae: et dictum sanctum, quasi sanguine consecratum*. Qui si didicerint, quod ipse eloquentiae parens, CICERO, dixerit g), *haec igitur prima lex in amicitia sanciat, vt neque rogemus res turpes, nec faciamus rogati*; immo quod idem aeternum Romanorum decus profatus sit h), *Praetorem sancisse edicto, ne ex Asia exportari liceret de frumento*: facile intelliges, futuram esse, vt dicti duumviri non alium verbi *sancire* sensum agnouissent, atque illum, quem nosmet ex mente TVLLII asseruimus. Fallor vero, aut exinde

A 2

appa-

duccum κηρύκτων, quum vulgo scribatur κηρύκτων. Conf. praeter VOSSII Lex. Etymol. SVIDAS v. κηρύκτων.
d) Horum officia, iuraque solide describebat FR. CAR. CONRADI δ μνηστικῆς in *Diff. de Fecia-*

libus et iure Feciali Populi Romani.

e) in not. ad *Ving. Aen.* 12, 200.

f) *Lib. XV. Orig. Cap. IV.*

g) *de Amic. 40.*

h) in *Orat. pro Flacco Cap. 26.*

apparet, *sanctitatem* et *inviolabilitatem* quasi coincidere, *resque sanctas*, licet exacta earum definitio et in Pandectis, et in codice, desideretur, nobis esse eas res, quae inexhaustam civibus praebent utilitatem, et, quum ipsae defendere se facile ab aliorum insultibus nequeant, religionis vinculo, et sanctione aliqua poenali aduersus violatores muniuntur. Si anceps haesitas, num is, quem dedimus, sit verus vocis *sancti* ac genuinus sensus? considera quaeso, quod nec ei aliam CICERO adseribat notionem i), dum ita de sua patria queritur, *nihil iam sanctum atque sincerum in ciuitate esse*. Quibus certe, ni fallor, verbis CICERO indicare animo gestit, ea propter conditionem suae ciuitatis fieri deteriorem, quod rebus istis, quas summa alias sanctimonia custodire sanctum erat, magna non amplius adhibeatur sanctitas, sed quod illae potius mirum in modum violentur. Neque alium esse dictae vocis sensum, agnoscit MACROBIUS k) ita dicens, *unde et sanctae leges, quae non debeant poenae sanctione corrumpi*: i. e. quae corrumpi non debeant, sancta in corruptores poena. Et quid plura ad *ἀειδίτων* huius vocis declarandam corradamus loca ex eorum scriptis desumpta, quorum aetas in aureum, vt appellitare consueuerunt, tempus cecidit? Nam et ipse diuus IUSTINIANVS eandem, quam nosmet tuemur, sententiam defendit. Non moror ipsa illius verba. Ita inquit l); *Sanctae quoque res, veluti muri et portae, quodammodo diuini iuris sunt. Ideo autem sanctos dicimus; quia poena capitis constituta sit in eos, qui aliquid in muros deliquerint. Ideo et legum eas partes, quibus poenas constituimus aduersus eos, qui contra leges fecerint, sanctiones vocamus.* Quin et VLPIANVS verborum, quibus argute res

i) in Orat. pro P. Quinctio Cap. 1.

k) L. III. C. 3.

l) Instit. §. X. de rer. diuis. Meliorem a Iustiniiano rationem de murorum sanctitate datam esse, quibus intelligit, atque illam,

quam AVCTOR Speculi Suetici Cap. 178. adducit, et quae ita sonat: *Die Mauern heissen heilig, die Heiligen beschliesseint, sive Muren um einen Stueckgen, da Heilige inne sind.*

res exprimerentur, studiosissimus m) nec notionem diuersam a nostra cum voce *Sanctitatis* coniunxit. Nam ex illius mente n) proprie dicimus *sancta*, quae neque *saera*, neque *profana* sunt, sed *sanctione* quadam confirmata: vt *leges sanctae* sunt: *sanctione* enim quadam sunt *subnixae*: quod enim *sanctione* quadam *subnixum* est, id *sanctum* est, etsi Deo non sit *consecratum*: et interdum in *sanctionibus* adiicitur, vt qui ibi *aliquid commisit*, capite puniatur. Ne vero putes velim, ac si tantum ex iuris Romani formula rebus quibusdam *sanctitas* esset attributa. Nam et bella priuata, faidasque illas, quibus vniuersa fere olim deuastabatur Germania, certis et rebus, et locis, *Sanctitatem* conciliaffe, liquet ex monumentis, quae res populorum gestas pandunt. Singulas harum rerum species enumerare lubens supersedeo o): de ea *sanctitate*, qua *aratra* munita esse nouimus, quaedam in medium prolaturus.

§. III.

ARATORVM SANCTITAS E IVRE NATVRAE QVODAM MODO ERVI POTEST.

HAUD raro, quae scindunt terram, glebasque frangunt, *instrumenta rustica* in agris manere, scimus, nec ea tuguriis noctu tradi ab agricolis, quos fessis equis domum properantes, etiamsi sudore ac puluere sordidi sint, perbenigne excipit mulier pudica, quae iamiam

*Sacrum vetustis exstruit lignis focum
Lassi sub aduentum viri.*

Eum vero, qui eiusce generis *instrumenta* relicta in agro vltimam adhuc desiderante culturam inuadit, capitue, suscipere actionem sempiternae illi legi diuinae contrariam, prudentissimus quisque agnoscit. Tantum namque abest, vt is non violet *Sanctitatem Aratorum*, vt horum potius furtum ab eo

A 3

com-

m) Vid. CORN. VAN BYNCKERSHOECK *Obseru. Iur. Rom. L.VIII. C. 15.*
n) L. IX. §. 3. D. de rer. diuis.

o) Scire quasdam cupidus adeat
MEVII *Comm. ad Ius Lubec. P. IV. Tit. IV. Art. II.*

committi nos doceat ius illud, quod non didicimus, accepimus, legimus, sed e natura ipsa arripimus, hausimus, expressimus. Iam vero is me sibi non habet dissentientem; si quis dixerit, eandem iurisprudentiam ingeniis hominum non excogitatam, sed eorum mentibus inditam vnumquemque docere, ob istiusmodi facinus contemnendum ab hisce protervis hominibus vltionem sumi, seu, quod eo redit, eos eum in statum a laesis redigi posse, vt nec facultate gaudeant, nec irretiantur in posterum violandi *aratorum sanctitatem*. Etenim arva, quibus nihil nisi vltima adhuc deest cultura, produnt certe, semet non esse derelicta, sed detineri adhuc in cuiusdam dominio. Illud vero ipsum, ecquis neget? dicendum etiam esse de *aratris* istis sub dio manentibus, quae ostendunt insuper, dominum, quum *vomeres* in agris reliquisset, vltiori eorum ope vsurum esse, quo larga ipsius votis responderet seges. Is igitur, qui dolose interuertit *instrumenta rustica*, seque adeo crimine violatae *sanctitatis aratorum* polluit: horum possessionem inuito domino eripit. Atque quum non amplius publici saporis sit dogma illud Stoicorum p), *ἴσα τὰ ἐμαρτύματα εἶναι, omnia delicta esse paria*, sed ea in re committatur delictum eo grauiori poena expiandum, quae, vt *aratra*, multo maiorem, atque aliae res, cuius praebent vtilitatem: is certe, ni fallor, qui *aratra* surripere non erubescit, secundum iurisprudentiae naturalis principia, infamia est notandus, denegandaque hinc ei omnis occasio, victum amictumque sibi honestis artibus comparandi.

§. IIII.

EX DISPOSITIONE IVRIS ROMANI ARATRA PRAETER ALIA PRIVILEGIA GAUDENT SANCTITATE.

HISCE praemissis iam agite videamus, an ex iuris romani reliquiis, quas nostra versamus manu, possit etiam diiudicare, et vel iam leges romanas *aratris sanctitatem* conciliasse? NYMAM POMPILIVM, quum populum romanum, conti-

p) Vid. CICERO *Paradox.* III.
DIOGENES LAERTIVS VII.

no. Contra eos iam disputabant
HORATIVS *Serm.* I. 3. v. 15.

nuis bellis efferatum, legibus, quarum auctorem ferebat *Egeriam*, nympham, et inprimis religionibus ad humanitatem, ac mansuetos mores, traducere animo gestiret, *industrios agricolas laudibus et summa comitate concitasse, contra se-gnes oburgatione, atque etiam multa castigatos ad rura gnauis colenda instigasse*, contendunt et DIONYSIVS q), et PLVTARCHVS r). Magnus idcirco agriculturæ apud Quirites ab eo inde tempore habitus est honos s): non raro hinc manus summi viri, quæ modo arantium bouum iugum rexerant, triumphalis currus habenas moderatae sunt, et rursus dein, eburneo scipione deposito, agrestem stiuam aratri repetierunt t): insignia et inde priuilegia vides concessa u) vitæ rusticae, quæ est, ex sententia TVLLII x), *parsimoniae, diligentiae, iustitiae magistra*. Si qua vniquam; hæc certe priuilegia *instrumentis rusticis* indulta, digna erant Romano nomine, digna imperio, cuius maiestas Consulum Optimariumque consiliis ad ortum solis ab Hesperio cubili debebat porrigi. At, quibus ad rei publicæ romanæ gubernacula federe deinde contigit, Imperatores aequè perindulgentes in priuilegiis rusticorum *instrumenta adornandis* fuisse, constat. Fallor autem, aut inter hæc *aratri* indulta iura singularia præprimis et id est referendum, quod *pignoris causa de possessionibus abstrahi non deberent*. Hanc ipsam vero constitutionem prohibitiuam extorxisse videtur inhumanitas creditorum, qui, quum indigentiores aeris alieni vinculis alligatos tenerent, instabant, vbi dies venerit, vrgebant cum vociferatione, minitabantur, nihil omittebant: nec tantum foenore miseros trucidabant, sed etiam, ne quid hominibus infelicissimis superesset, statim, priusquam incipiebat deberi, egentes spoliabant: pignora extorquebant, immo, si crudelitati

q) *Libr. II. p. 135.*

r) *in Numa p. 71.*

s) *vid. ALEX. demal. diu. L. III. C. II.*

t) *Exempla congescit GOTTFR. CHRIS T. LEISER in iure Ge-*

org. Cap. 1. n. 28. sequ.

u) *vid. L. 4. Cod. Theod. de extraord. sue sordibus muneribus.*

x) *vid. eius Orat. pro S. Roscio Amerino Cap. XXVII.*

litati color obtendi posset, ne quidem haec reddebant debitori, quamuis liberata, et soluta; certe non nisi negligenter custodita, postquam etiam de teruncio satisfactum erat, aegre restituebant; saepius etiam non quiescebant, donec, quod PHAEDRVS y) ait, totam praedam sola improbitas abtulerat. Saluti publicae hinc interfuisse, equis non videt? rapacitatem hancce creditorum coercere, et cauere sapientissimis legibus, ut ne, dum creditores pignoratitii praeter alias res et aratra, tanquam pignora abriperent, agricultura quiesceret, et laboraret ciuitas rerum inopia. Sapienter igitur CONSTANTINVS z) Imp. edixerat: *Executores a quocunque iudice dati ad exigenda debita ea, quae ciuilitate possuntur, seruos aratores, aut boues aratorios, (aut instrumentum aratorum) pignoris causa de possessionibus non abstrabant, ex quo tributorum illatio retardatur. Si quis intercessor, aut creditor, vel praefectus pagi, vel decurio in hac re fuerit detectus: aestimando a iudice supplicio subiuetur.* Vix etiam effluerat totius saeculi spatium, quum, pignorum gratia aliquid, quod ad culturam agri pertinet, auferri non conuenire, pronunciarent HONORIVS ET THEODOSIVS a). Iura haecce agricolis tributa eo maiori pretio aestimanda esse, quibus, et vel me non monente, intellegit; maxime quum iis fuerit cautum, ut agricolae egeni aratorum

y) FAB. *Lib. I. fab. 1.*

z) *L. 7. C. quae res pignori obligari possunt.* Caeterum in eo quidem ICTOS inter se consentire deprehendes, quod in instrumenta rustica non illico decerni debeat executio. At si moueas quaestionem, an, deficientibus aliis bonis, in executione pignora capi queant? tunc eam affirmant COLER. *in process. Cap. III. n. 189.* CARPZOV. *in process. tit. 25. n. 14.* MEVIUS *de arrestis Cap. 19. n. 53.* Quum vero ista opinio omni destituatur legis a

nobis citatae fundamento: Non disiteor, contrariam mihi sententiam a LYNCKERO *in Anal. ad Struuii Synt. Iur. Civ. L. 42. th. 18.* et BERLICHIO *I. Concl. 20.* defensionem placere. Aliud vero dicendum, si alia disponent ordinationes prouinciales, quod a plurimis factum esse bene annotauit B. KREBSIVS *in pererudita diss. de priuilegiis agriculturae apud German. Sect. II. §. XIX. n. ****

a) *L. 8. Cod. quae res pign.*

trorum ope semper familiam alere possent, nec vquam desereretur agricultura. Sed propius ad rem nostram facit constitutio FRIDERICI, quae, quum tanquam lex cardinalis ab omnibus, qui velut per transennam *inviolabilitatem aratorum* (nam ex instituto nemo adhuc, quod scio, hoc argumentum excussit) attigerunt, in medium afferri soleat, integra nobis est inspicienda. Ita vero edixerat FRIDERICVS b); *Agricultores circa rem rusticam occupati, dum villis insident, dum agros colunt, securi sint, in quacunq[ue] parte terrarum: ita vt nullus inueniatur tam audax, vt personas, boues, et AGRO- RVM INSTRUMENTA, aut si quid aliud sit, quod ad AGRO- RVM OPERAM RVSTICAM PERTINEAT, INVADERE, AVT CAPERE, AVT VIOLENTER AVERRE PRAESVMAT.* Haecenus lex prohibitiua. Sequitur poena in eos constituta, qui secus fecerint. *Si quis autem huiusmodi statutum ausu temerario violare praesumpserit, in quadruplum, ablata restituat: et infamiae notam ipso iure incurrat: imperiali animaduersione nihominus puniendus.* Iam igitur qui sine discrimine propugnant pro obseruantia legum romanarum in complexu, vt aiunt, publica auctoritate receptorum, quod patriorum institutorum immemores cum STRYCKIO c) faciunt tantum non omnes iuris romani admiratores, illi non possunt non fateri, etiam iure romano roborari sententiam, de qua nobis est sermo. Etenim hac ipsa lege *aratra* aduersus quoscuq[ue] insultus muniuisset, iisdemque adeo *sanctitatem* tribuisset FRIDERICVM, ex eo liquet, quod non poena quadrupli ad restitutionem modo adigerentur, sed et infamia insuper, ac poena extraordinaria plecterentur, qui interuertissent instrumenta ad culturam agrorum necessaria d).

§. V.

b) In *Aurhent. Cod. quae res pignori obligari possunt.*

c) In *diff. praelim. Vsu Pandect. moderno praemissa de usu et auctoritate iuris roman. in foris Germ. Conf. LYNCKER. in*

Anal. ad Struui. Sym. iur. civ. Exere. II. th. 35. et I. H. HEIDELMANNI diatribae historico-iuridicae de recept. iur. rom. Sect. II. §. i. squ.

d) Errant hinc, qui cum ill. HEIM-
BVRGIO

§. V.

ARATRA SANCTITATE MVNIVERVNT LEGES SALIORVM,
BYRGVNDIONVM, LONGOBARDORVM, SAXONVM.

TVISTONIS vero progeniem, quae vt fortitudinis laude; ita et concinnitate legum aliis gentibus excellebat, *aratra etiam sanctitate* munivisse, non ignorant ii, quos vetusta litterarum monumenta peruestigare non piget. Talem vero sanctionem, qua aduersus omnem iniuriam muniretur *vomeres*, maiorum nostrorum genio aduersari, forsitan obuertent, qui se legisse meminerint, quod TACITVS Germanorum rem publicam tanquam quietis impatientissimam, et vnice fere ad belli rationes conformatam describat, dicatque, *Germanos non arare, aut expectare annum e), sed fortissimum quemque ac bellicosissimum nihil agentem, delegata domus et penatium et agrorum cura feminis senibusque, et infirmissimo cuique ex familia, ipsos berebere f).* Qui vero scrupulus, ne torqueat progredientes, iam exprimendus esse videtur. Videlicet nulli negamus, istas delicias atque inuitamenta, quorum copia aliis gentibus pacis tempora grata reddit, vrbium commoditates, ornamenta domuum, praediorum amoenitates, diuitias commerciorum simplicitati maiorum fuisse incognitas. Neque id diffitemur, eosdem nequaquam, quod apud Romanos obseruare mos erat g), cum cura ac in otio expectasse, quid hoc mense, quid illo ferendum plantandumue sit? qui flores, quae legumina, quae frumenta, qui fructus arborum aut vinearum proueniant? At salua interim res est, dummodo nulli credamus, Germanos, quam maior pars victus eorum lacte et caseo et carne consisteret h); magna frumentorum copia non indiguisse, hincque, frugibus ab alio populo acceptis, agriculturam vsque adeo negle-

e) *ib. pr. de furto aratorum* contendunt, dictam Authenticam non nisi eos tangere, qui iure pignoris aratra caperent.

e) *de mor. gorm. Cap. XIV,*

f) *ib. Cap. XV.*

g) vide sis GEORG. GREENII *Comm. de Rustic. et Villis Vet.*

h) vid. CAESAR. *de bello Gallico L. VI. C. XXXI.*

neglexisse, vt liberi homines ad eam exercendam numquam vocarentur. Aliud enim *αὐτοπτης* testis CAESAR i) adfirmat, tantumque Germanos, et inter illos etiam, qui ingenui vocabantur, agris et frugibus colendis dedisse operam, liquet: quantum illis opus erat et ad panem et ad cereuisiam k). Quae vero quum ita sint, quumque te fugere nequeat, quod, ingeniosissimum Gallum de MONTESQVIOV docuisse l), nos meminimus, genium nempe populi cuiusdam ex coeli terraeque indole interdum fingi, leges autem genio assentari, immo naturam instillare mores, mores autem suadere leges: mirum certe non videbitur, si audias, non heri demum, sed antiquissimis inde temporibus nomothesium theodiscam aratorum sanctitati prospexisse. Certe id, ni fallor, apparet et vel ex eo, quod a SALLIIS, gente Francorum nobilissima, maior multa irrogata esset ei, qui vi aratrum de alterius agris propellere auderet. Ita enim in ipsorum lege omnium, quas Germania vidit, antiquissima m) dispositum legitur: *Si quis vero de campo alieno ARATRVN ANTEORTAVERIT, aut IACTAVERIT, DC. den. qui faciunt solid. XV. culpabilis iudicetur.* Immo et theseos nostrae veritas eo maioribus radiis elucet, si ponderamus, quod, quibus suboluit cultura agrorum ob vomeres furto ablatos interrupta, Burgundiones n) poenam multo grauiorem ab eo sumendam esse statuebant, penes quem aratrum furto surreptum inueniretur. Quo in delicto puniendo magno eos vsos fuisse

B 2 rigore

i) de bello Gall. Lib. IV. Cap. IX.

k) vid. TACITVS l. c. Cap. XVI. et XXIII.

l) In egregio libro de *l'esprit des loix* inscripto Lib. XIV.

m) Tit. XVII. §. XX. Haec ipsa verba apud PITHOEVN Tit. XXIX §. 19. sic redduntur: *Si quis aratrum in campum alienum intrare prohibuerit, vel arantem foras iactauerit etc.* Hinc vocabulum *anteortare* nihil a-

liud indicare, quam vi propellere, bene obseruat CAR. DV FRESNE in *Glossario ad Scriptores med. et inf. latin.* v. *obstare* Tom. IV. fol. 130. ed. Paris. de Anno MDCCXXXIII.

n) De Burgundionibus et regno eorum in Gallia fundato doctae obseruatione egit ill. MASCOVIVS in *den Geschichten der Teutschen* in calce Tom. II. p. 1. sequ.

rigore deprehendes. Nam et seruos *aratra* subtrahentes poenae iulto grauiori subiiciebant. Quid? quod eo progrediebantur, vt nec poenam effugere apud eos posset, si *aratrum* furrupisset et vel talis persona, quae ad tertiam generationem maiores ex vtroque latere liberos poterat probare, et quae adeo ex sententia viri ad iuuandas litteras nati, Dom. de SELCHOW o), ingenuus vocabatur. Ita enim iubet LEX BVRGVNDIONVM p): *Si quis INGENVVS VOMEREM furto abstulerit, duos boues cum iunctura et apparatu aratri tradere domino compellatur. Si seruus hoc fecerit, CC. fustium ictus accipiat.* Nec segniores, videmus, in *Sanctitate aratri* tribuenda fuisse LONGOBARDOS q), gentem alias atrocissimi, cuiusmodi tum temporis honesta habebantur, assuetam. Etenim *instrumenta* ad culturam agri necessaria seueriori poena, aduersus quoscumque insultus, ita secuta reddebant, vt facinora, quibus quis alterius *aratrum* corruipisset destruxissetque, coererent compositione IV. solidorum, furtum *aratrorum* vero summa octupli expiari iuberent. Sed quid verba legum a LONGOBARDORVM Rege, ROTHARI r), latarum transcribere impedit? *Si quis plonum aut ARATRVM alienum iniquo animo capellauerit, componat solidos IV. Si autem furatus fuerit, componat in octogilt.* Neque est, qui credas, SAXONES reliquis gentibus germanicis atrociores impune tulisse facinora in *aratri* commissa ab hominibus improbis. Ego certe, aliam si tibi defendere placet sententiam, contraria via, quousque spes fulgeat vel leuissima, posse adhuc *Aratrorum Sanctitatem* ex ipsorum lege per analogiam deduci, incedam. Ita enim lex Saxonum a WIPPONE s) crudelissima dicta quum

o) vid. illius eruditam comm. de statu ingeniorum in Germ. Cap. I. §. III.

p) Tit. XXVII. §. X. XI. in Corpore iur. Germ. antiquo. adornato à Petro Georgijeb p. 360.

q) vid. CONRINGIVS de Orig. iur. Germ. Cap. XI.

r) Ap. GEORGISCH l. c. p. 101.

s) In vita CONRADI SALICI in perill. IOAN. PISTORII rerum german. scriptor. T. II. f. 460. Rationem

quum praecipiat t), ve, qui in re qualicumque, vel interdum vel noctu trium solidorum pretium furto abstulerit, capite puniatur; atque, quantum equidem scio, pretium aratri trium solidorum summam quum excedat: nullus affirmare dubito, et hanc legem aratri sanctitatem conciliaffe, nulliusque hinc vigore capitis poena esse puniendum, si quis furto abstulerit aratrum.

§. VI.

SANCTITAS ARATORVM EX VTROQUE SPECVLO

PATESCIT.

Sed cur iusto diutius immoremur sanctitati aratorum, de qua agimus, per legum analogiam deducendae? Mittamus hanc probandi rationem, et subiiciamus bina alia testimonia, quae sibi aliquem hac ipsa in tractatione locum exposcant. Sic enim si vlla vniquam e lege; certe e SPECVLO SAXONICO u) declarari potest aratorum Sanctitas. Ita enim disponit x); *Alle Mörder, und die DEN PELVG, oder Mühlen, oder Kirchen und Kirchböfe berauben, und Verräther und Mordbrenner, und die ihre Bothschaft zu ihren Nuzzen werben, die soll man alle vadbrechen.* Haec ipsa verba immane quantum roborant sententiam, quam de aratri tuemur. Inter-

B 3

cedere

tionem vero huius appellationis erudite detexisse videtur HEINECCIUS in *Elem. iur. germ. L. II. Tit. XVIII. §. XV. in not.*

t) *Tit. IV. §. VII. ap. Georgiſch l.c. p. 458.*

u) Qua aetate ad eius compilationem sese accinxerit EPKOVIVS DE REPKOW; exquisita ratione enicisse videtur et PERILL DE SENCKENBERG in *den Gedanken von dem iederzeit lebhaften Gebrauch des aralten Deutschen Bürgerlichen und Staatsrechts in denen nachber-*

gen Reichsgesetzen und Gewohnheiten Cap. I. §. 14. 15. 16. 17. et ill. AYRER in diff. de aetate Spec. Saxon. Speculo Suenico anterioris, Goett 1742. Eleganteum vero amplissimumque omnium Speculi Saxonici editionum recensum exhibet ill. FVTTERTVS in den Entwurf einer iuristischen Encyclopädie in append. III. §. 12. p. 132. 199.

x) *Art. XIII. p. 197. edit. quam debemus PERILL DE GAERTNER.*

cedere autem iam video viros, quos ex hac rerum humanarum caligine ad meliora dudum emigrasse constat, puta ZOBELIVM y), HEIGIVM z), COLERVM a), DOEPLERVM b), HEINECCIUM c), eosque docere deprehendo, crucifragio eos demum vigore Speculi Saxonici, plectendos esse, si quando equos et boues aratorios quis abegerit. Quam interpretationem a veritate alienam esse quum dixero: id non ea propter abs me dictum esse credas, vt eos nempe imitari cupiam, qui magnam laudem in obrectatione positam putant, neque quicquam cupidius faciunt, quam vt, quicquid possunt, quacunque ratione possunt, ex aliena gloria detrahant, credantque se demum emerituros, si eos, qui extant, depresserint. Etenim me quendam amoris, dicam? an veritatis aestum a virorum sententia, de qua dicere coeperam, abduxisse fatebuntur, qui curate legerint adducta Speculi Saxonici verba. Consideranti enim, prouti sonat, eiusdem dispositionem manifestum fiet, crura minimum de aratro auferentis rota confringenda esse. *Sanctitatem* hinc tributam *vomeribus* omnes perspicient. Audio vero mihi obstreperere, et, qui secus sentiunt, alta voce clamare. Quid tu temerarie! anne et vel ipsum Saxoniae Electorem, AVGVSTVM, eadem, ac nosmet, ratione dicta legis verba explicuisset d) nescis? At in eo non fallor, nec refragari forsitan poterunt ipsi aduersarii, si dixero, parum id eos, aut nihil iuuare. Recte enim iam olim B. KRESSIVS e) acriter vrgebat, compilatores constitutionum Saxonicarum, quum iuris romani peritissimi mores patrios, si moliminibus ipsorum respondisset euentus, plane in exilium egissent, iura auita non satis inspexisse, et secundum regulam, quod inter poenam et rem furtiuam debeat esse proportio, dictam Speculi Saxonici constitutionem, inuita licet minerua, esse interpretatos. O vero, iam satis de dispositione Speculi Saxonici diximus.

Vellit

y) in *annor. latinis ad Spec. Saxon.*z) *P. II. Quaest. 3. n. 2.*a) *P. I. Dec. 148. n. 2.*b) in *Theatro Poenarum.*c) *l. c. L. II. T. XIX. §. LI.*d) *Const. P. IV. Const. 35.*e) in *cit. diff. Sect. II. §. XIX. n. 33.*

Vellit me, nisi animus somniat, auctor alterius illius, quod collectionem iuris Sueuici, seu Alemannici continere absone credunt f), SPECVLI, puta, SVEVICI, et desinere iubet his verbis g): *die den PELVG beraubend so er des Morgens von dem Hauß fährt auf den Akker, und so er wieder beim fährt, und den Bauern, und ihrem Gesind icht thut, oder nimbt daß drey Pfennig werth ist, man soll ihn Radbrechen. Temperare mihi nequeo, quo minus adducam, et alias leges provinciales teutonicas iis, quae adposui, curate respondere. Ita enim, vt alia praeteream, LEHMANNVS h), in iuris Franco-nici Cap. CXV. §. 2. dispositum esse, testatur: Alle Mörder oder die PELVG beraubent, die soll man alle radbrechen. Ibidem etiam §. 4. dicitur, die den PELVG beraubent, so er des Morgens von dem Hauß fährt auff den Acker, und so er wieder beim fährt, und den Gebauern und ihr Gesindt icht thut, oder nimmet das dreyer Pfennig werth ist, man soll in radbrechen. Vix esse leges, quae, maiores nostros aratra Sanctitate munivisse, magis indicent, per me dicas, contendasque.*

§. VII.

ARATRIS PAX ET TREVGA DEI CONCESSA, HINC
SANCTA FVERVNT.

ITA veteres. Nec alia de *Aratorum Sanctitate* mens erat iis, quorum aetas ea in tempora cecidit, quibus nullus unquam alterius iniquitatem multitarer, et suam potius suorumque iniuriam non in iudicio, sed ense manuque quisque prosequeretur. Peruersam hanc fuisse lites dirimendi rationem, ecquis neget? ac vere de istis germaniae incolis affirmari posse, quod iam SENECA i) dixit: *Quid Germanis animosius, quid armorum cupidius, quibus innascuntur, innu-*
trium-

f) vid. B. IO. GOTTL. GONNE
diatr. de commentis Speculi Sue-
uici, nec non iuris Sueuici s. ale-
mannici, quod in illo haberi cre-
ditur.

g) Cap. 114. §. 4. p. 199. edit. quam

edendam curavit IOH. AVG. a
BERGER.

h) in Chron. Spirensi L. IV. C. XVII.
f. 331. edit. Francof. de A. 1612.

i) de ira L. I. Cap. 11.

trianturque, quorum una illis cura est, alia negligentibus? Igitur quum continuis fluctibus agigaretur communis patria, atque tantum non caedibus, depraedationibus, incendiis penitus deuastaretur: e re omnino erat, et vel tandem, pene fero, modum ponere iuri manuario, quod dici vix potest, quam vehementes, vbique cierit turbas. Certe, si replicemus annales, non penitus quidem extinctus tum erat bellorum priuatorum vsus, sed reprimebatur per inducias k), quas reddidisse, constat, res quasdam nunc sacras, nunc vero dies aliquot caedibus odiosas. Hae ipsae autem induciae, seu haec belli priuati cessatio, veniebat sub nomine PACIS et TREVGAE l) DEI. Iam vero si quaerimus, annon pax et trenga Dei inter se discrepauerint? respondet magnus ille Ecclesiae Gallicanae Praeful, PETRVS DE MARCA m), PACEM istam indultam esse omni tempore, ratione clericorum omnium, peregrinorum, mercatorum, AGRICOLARVM CVM BOBVS ARATORIIS, dominarum cum sociis suis invernibus, mulierum omnium, rerum ad clericos, monachosque pertinentium et molendinorum: TREVGA vero, i. e. inducias aliquot dierum concessam esse ratione caeterorum. Vtut erit, certe ab eo inde tempore pace Dei contineri, hinc et Sanctitate quadam riuiniri coeperunt aratra, quorum rapinis et furtis alias indulgebant, viri a paruulis duritiae et crudelitati studentes. Aut namque me omnia fallunt, aut id ipsum mirifica consensione scripta veterum produnt. Si specimen habere gestias, exemplo sit testimonium desumptum e Speculo Saxonico, quod ipsum

k) Primordia harum induciarum ad ann. 1032. vel 1034. referunt, qui plus in hac historiae parte, quam alii, viderunt, scilicet FABROTIVS de Trenga et pace, BARONIUS in ann. ad Ann. 1034. DATIVS de pace imperii publica Cap. II. n. 7. sq. p. m. II.

l) Bene obseruat A COSTA ad Cap. I. X. de trenga et pace, hanc

vocem esse originis germanicae a fide, treu, dictam, hinc etiam vertragen, componere vel transgere, vel austragen, decidere deducendum, quia fide interposita lites componantur vel decendantur.

m) In egregio libro de Concord. et Sacerdot. et Imper. Lib. IV. Cap. XIV. §. III. p. 404.

ipſam irruentis in Saxoniam iuris romani canonicique aucto-
ritati oppoſuit EPKO de REPKOW, nobilis vir, e Saxonia
oriundus n), Anhaltinae vero domus vaſallus o). En ita
habet p): Nu vernemet den alten Friede, den die Kayſerliche
Gewalt beſettiget hat, den Lande zu Sachſen, mit der guten
Leit willigung und Wilkür des Landes. Alle Tage und allezeit
ſollen Friede haben pſaffen, und geiſtliche Leüt, megde, Weib
und luden, an iven leibe und an iven gut, Kirchen und Kirch-
böſe, und ieglich Dorf, inwendig ſein graben und zeunen, PFLÜ-
GE und Mühlen, und des REICHES Straſſen, in Waſſer und in
Felden, die ſollen STETEN FRIEDEN haben, und alles das
darin komt. De pace Dei aratris, hinc et ſanctitate conſeſſa
Speculum Saxonicum loqui, probatione non indiget, nec
erit, opinor, qui de eo dubitabit. Id ipſum vbi perattente
penſamus, deprehendimus in Speculo Suenico, de cuius aucto-
re maxime diſſentiunt Scriptores q). Adſcribam eius ver-
ba, quae argumentum, in quo verſamur, mire illuſtrabunt.
Ita ſonant r): - - alle und allezeit ſollen haben Fried pſaf-
ſen, und alle geiſtliche Leüt, Maget und Wittwen, und alle
Wayſen, Kaufleüt und luden, an ihrem leib und an ihrem gut,
Kirchen und Kirchböſen, und ieglich bedarf in ſeinem Laum
PFLYG und Mühlen und des Königs Straß an Waſſer und an
Felde, diß ſoll alles STETEN FRIEDEN haben. Itaque ſi iis
turbulentis temporibus, quibus Marti non litaffe, nec vo-
caſſe hoſtes, nec vulnera meritos eſſe, pigrum, quin imo in-
ers videbatur, aratris pax Dei concedebatur, atque ſi hac
ratione craſſioribus hominum vitiis adhibebatur medela, ſi-
que hinc etiam vomeres ponderoſi furtis aequae ac rapinis ex-

n) vid. EVCH. GOTTL. RINCKII
diſſ. de Spec. Saxon. ſource iuris
Saxon. communis §. 2.

o) vid. IOH. CHR. BECKMANN
Anhaltiſche Hiſtorie P. I. C. III.
p. 356.

p) Lib. II. Art. LXVI.

q) Vulgo BARTHOLDVMA

emti
GRIMMENSTEIN licet vago
rumore, auctorem eſſe conten-
dunt, quod recte tamen nega-
ſe videtur ill. BVRI in Erläute-
rungen des in Teuſchland übli-
chen Lehnrechts p. 183.
r) Cap. 192. p. 290. edir. cit.

emti gaudebant *sanctitate*: certe periculum non aderat, ut, praeter reliquarum rerum dispendia, civibus etiam *instrumentorum* ad *agri* culturam necessariorum iactura immineret. Ego sane, quidni enim profiteri palam lubeat, quod certum, exploratumque animo sedet? contendere nullus dubio, ex dicta utriusque speculi formula eum quid *paci Dei* adversum non minus commisisse, quam et *aratorum sanctitatem* conculcasse, qui *vomeres* intactos non reliquisset. Dignam profecto nomine teutonico legem, quae ostendit insuper, Germaniam semper tulisse viros rerum civilium peritissimos,

*Qui, quid sit pulchrum, quid turpe, quid utile, quid non,
Plinius ac melius Chrysippo et Crantore*

et perspexerunt ipsi, et civibus suis dixerunt. Parum vero *aratra* sanctione poenali *sacra* reddita proderunt, si, quorum ope in cultura agrorum indigent agricolae operibus agrestis intenti, *aratoris* equis et *bobus* sub iugum missis *vomeres* quiete ducere non liceret. Viderunt id et vel iam istis temporibus, de quibus est sermo, Ordines Ecclesiastici. Bene hinc atque sapienter et *horum* securitati eo prospexerunt, quod *Pax Dei* ea quoque comprehenderet. Latas constitutiones, quibus hancce thesin roborare possemus, nostra pagina non capit. Igitur e multis non nisi eam producere placet, quam in ipso iuris canonici corpore offendimus. Ita videlicet ALEXANDER III. P.R., postquam in concilio Lateranensi constituerat et tempora treugarum, et violentum poenas, etiam praecepit s), *ut presbyteri, monachi conuersi, peregrini, mercatores, rustici euntes vel redeuntes, vel in agricultura exsistentes, et ANIMALIA, quibus ARANT, et SEMINA PORTANT ad agrum, congrua securitate lactarentur.* Iouem lapidem iurarim, rogatis eiusce generis legibus et vel Themidem Romanam *aratorum inuiolabilitati* prospecturam fuisse, atque poenis atrocioribus effecturam,

*Ne vaga prosiliat fraenis natura remotis
si tum Romani aratra surripere lubentes non abstinuissent.*

s) Cap. II. X. de treuga et pace.

§. VIII.

ARATRA SANCTITATEM ACCIPIVNT DIVERSIS PACIS
PUBLICAE SANCTIONIBVS.

OMNIA autem, quae haectenus ex vtroque speculo duximus, argumenta poterunt, sine vlla nostrae sententiae iactura, praetermitti. Nam extra oleas vagari, aut quamdiu vires domesticae supersunt, sociorum copias flagitare, timidi est et sibi diffidentis animi. Videlicet diuersa in Germania iura quum habeamus; in eruenda cuiusdam materiei veritate, quodlibet ius, mea quidem e sententia, potius ex legum imperii publicarum principiis, quam ex priuatarum legum a priuato collectarum formula explicandum est. Datae iam regulae adplicatio exigit, vt acrem in publicas imperii leges aciem intendamus, et inquiramus sollicitè, vbinam *sanctitatem aratris* indultam in iis reperiamus. Ecce primum se offert oculis PUBLICAE PACIS SANCTIO a CAROLO IV. A. S. I. c. CCCLII. publicata t). Videlicet in eum vsque diem iure manuario vigente quum vndique personarent turbae u), nullaquae adesset spes, vt, detumescente animorum aestu, de placando Iani numine consilia agitentur, aut coalescerent in concordiam populi: CAROLVS Imp. id egit, vt non penitus quidem extirparet diffidationum vim, sed vt eam tamen solemnitatibus nunc circumscriberet x), nunc vero etiam res

C 2

quas-

t) De pace publica, quam CAROLVS IV. per varias prouincias renouauit, conferri potest ALBERTI ARGENTINENSIS *Chronicon ad Ann. 1353.* in CHR. VRSTISII *Scriptor. Hist. Germ. T. II. f. 159. s. q.*

u) Dignus, qui legatur, est libellus a B. Pistorio editus, sub tit. *historische Nachrichten von dem Ursprung, Art und Beschaffenheit derer in Teutschland ebenen im Schwang gegangenen Eichen und Diffidationen*, in ad-

pend. *der Lebensbeschreibung Herrn Gözens von Berlichingen.* Quaedam etiam huc pertinentia diplomata protulit vir illustris, quem venerabilem doctrina, amabilem vero facit generosa prorsus humanitas, CHR. LVDOV. SCHEIDIVS in *Bibl. Hist. Goetting. P. I. p. 267. s. q.*
x) vid. praeter PISTORIVM *l. c.* §. 10. p. 22. s. q. DATTIVS in egregio opere *de Pace Imp. publ. L. I. C. XV.*

quasdam redderet *sanctas*. Quarum in numerum retulit, ut opinor, etiam *aratra*. Ut dubium vero ea propter non relinquamus lectoris animum: dabo tenorem sanctionis de *aratorum sanctitate* in dicta pace publica comprehensae y): *wir wollen auch vor allen Dingen, so der Landfriede uszogen, das Clöster, Kirchen, Mühlen und PFLÜGE SONDERLICHEN FRIEDEN HABEN, und daß die nieman ANGREIFFE, LEIDIGE NOCH SCHÄDDIGE VND ZVWIEDER THAETE*. Haec igitur dictorum verborum, ex sententia augustissimi CAROLI, vis est, ut *aratra* gauderent pace, nec laederentur, hinc et *sancta* essent. Atque hanc sane eorundem virtutem WENCESLAVS, quem CAROLVS IV. succedaneum habuit, agnouerat. Etenim quum ea aetate nimia diffidationum licentia tam altas egerit radices, ut illico exturbari non posset: eo communi patriae aduersis fluctibus diu iactatae opem se attulisse, credebat WENCESLAVS, si non vna vice Sanctionem pacis publicae aequae confirmaret, quam et hac medela *aratra* aduersus quoscunque maleferiatorum insulsa secura redderet. Ne autem quis me id sine lege dicere putet, aut miretur, quod, quum, tam male WENCESLAVM rei publicae germanicae saluti consuluisse, dicant scriptores, ut plurimum Electorum consensu depositus esset z), ego quasi ex puluere suscitam sententiam veritati aduersam, ad simplicissimum, vnde haec hausi, fontem, nempe ad PACIS PUBLICAE A. C. d^oCCCLXXXIX. confectae tabulas lectores adducam meos, in quibus ita scriptum est a): - - und *besunder ALLE PFLÜGE mit Pferden und was darzu geböret, und die die Wingarten, Ackern, und das Velt buwen, SICHER SIN VND FRIEDEN HABEN, und das die niemand angreiffe, leidige noch schedige*. Ex his verbis ita argumentor: Si hac

y) Inuenitur apud LEHMANNVM
l. c. L. VII. C. XLVII. p. m. 798.
et DATTIVM l. c. C. XVI. §.
49. p. 125.

z) De hac exauctoratione non ipsa
depositionis sententia tantum,

sed et reliqua omnia, quae B.
OBRECHTIVS in *Adparatu
iur. publ. et Hist. Germ. a pag.
1-70.* produxit, legi merentur.

a) §. 12. Extat apud DATTIVM
l. c. Cap. IX. f. 68.

imperii lege obtinam iretur, vt ne abominandi diffidationum abufus ad ARATRA extenderentur, fed vt ea potius pace, vt vocabatur, *Dei* gaudere deberent, et contra eum, qui fecus feciffet, actione vindictam fpirante agere oporteret: multo magis inde cognofcimus etiam ARATORVM SANCTITATEM. Adeas etiam, fi velis, PACIS PVBLICAE Ann. clbCCCXCVIII. publicatae constitutionem, qua grauitur Idem Imperator edicit b): *Auch fo foll niemand den PELVG mit feinen Pferden, oder ander Vieh wenig oder viel, und zweyn Menschen die zu dem PELVG geböret, und gleicher Weiße DIE EGGE, und anders fe fin Manne oder Weib, die das Velt oder Wingarten buwent, von dem Huß bis uff das Veldt und Wingarten, und von dannen hem in ir Hüfer voben, ANGRIFFEN, ODER SIE BESCHAEDIGEN IN DEHEINE WISE.* Idem ille annus, quo dicta ratione WENCESLAVS aratorum sanctitati confuluit, et aliorum mediorum ferax fuit, quibus vomeres ab aliorum infultibus manerent intacti. Nam curate hisce respondere, dicit B. DATTIVS c), quae *Paci Electorali Rhenanae* capropter inserta leges. Piger caetera, quae in *Pace Publica et Norimbergensi* de A. clbCCCCXXXI., et illa a VI. Electoribus A. C. clbCCCCXXXVIII. confecta adinueniuntur, argumenta tangere. Adferibamus haec vero ex Reformatione Francofurtana de A. C. clbCCCCXLII d). *Item soll der Ackermann und Weingartmann mit feiner HACK, die man zu äckern, Wißen und Weingärten zu bawen bedarff, es sez in oder obn Feindschafft auch auff den Weingärten, Aecker und Wißen, und wiederumb zu Hauß, und wan man die Frücht schneiden, Wißen meben auch den Wein lesen, und das einführen sol, SICHER VND FRIEDLICH seyn.*

C 3

§.IX.

b) Enolvas praeter DATTIVM
l.c. Cap. XVI. §. 49. LEHMAN-
NVM l.c. L. VII. C. LXIII. f. 829.

c) l. antea c.
d) vid. DATTIVS l.c. f. 126.

§. IX.

ELVCET SANCTITAS ARATRORVM E LEGIBVS MILITARIBVS GERMANICIS.

VIDIMVS, qua ratione Themis theodisca aratra ea temporis parte, quam olea ornat, ab maleuolorum insultibus secura esse voluerit. Iam agite, qua ratione, et, inter medios irati Martis strepitus, *eorum securitati* prospiciant leges, consideremus. Tamen si quidem saepius contingere soleat, vt in bello, etiam iusto, multa admittantur, quae a summo crimine parum absunt: id tamen alienum esse ab optimis naturae ipsiusque interioris philosophiae praeceptis, quibus fatebitur, ac contendet, esse quaedam officia etiam aduersus eos seruanda, a quibus iniuriam acceperis. Est enim, ex CICERONIS e) sententia, *vlciscendi ac puniendi modus*; et *crudeles cum SENECA f)* illos merito dixeris, *qui, quum belli causam habeant, modum non habent*. Hanc, ni fallor, ob rationem Legumlatores, quos tulit Germania, prudentissimi modum, tum circa hominum caedem, tum circa vastationem rerum, seruandum esse dixerunt, atque et milites ab *aratorum* euersione aut destructione, sub poenae iusto grauioris comminatione arcerunt, non habito quodam discrimine, an in hostico? an in alio loco adinueniebantur? Audias quaeso MAXIMILIANVM ita sapienter iubentem g). *Item, es soll auch keiner keinen PFLVG berauben, noch Mühlen, Backöfen und was zu gemeiner Nothdurft dienlich ist es sey Freunden oder Feinden zuständig ohne Erlaubniß BESCHEDIGEN und ZERBRECHEN - - - bey Leibes Strafe*. Non equitibus vero tantum *aratorum* violationem interdixit Imperator gloriosissimus, sed et, vt ne exercitus pedestris *vomeres* violaret, his verbis h) iussit: *Item es soll auch keiner keinen PFLVG berauben noch - - ohne Erlaubniß beschädigen und zerbrechen*

e) de Offic. L. I.

f) de clement. L. II. C. IV.

g) in der Reuter Befallung de A. MDLXX. Art. LXIX. in LVNIGM Corp. iur. Milit. f. 64, ac in

Corpore iuris militar. Francof. A. MDCLXVI. edito p. 26.

h) Art. CXCIV. apud LVNIGM l. c. f. 73.

eben - - bey Leibes Strafe. Huic Caesareo iussui curate, vt opinor, respondet, FERDINANDI III. mandatum ita sonans i): *Item, es sol auch keiner keinen PELVG berauben noch - - ohne Erlaubnis beschädigen und zerbrechen - - bey Leibesstraffe.* Ita et, quas imperii exercitus obseruare deberet, legibus militaribus A. MDCLXXII. conditis fancitum legitur k). *Es soll keiner - - PELVG - - verbrecben oder verderben - - bey Leibes und Lebens-Straffe.* Vt accurate dispositionem de aratorum sanctitate intelligas, potissimas legum militarium lineas excerpam l). Sic enim nec dissimilia in legibus militaribus, quae Imperatorem et Status Imperii auctorem agnoscunt, deprehendes. *Es soll keiner - - PELVG - - zerbrechen oder verderben, es wäre dann aus erheblichen Ursachen, von der Generalität also befohlen worden, bey Leib und Lebens-Straffe.* Quid? quod scimus etiam partem consultationum, quibus Imperii Proceres et Status Imperii comitiis circularibus ab eo habitis vocabant, absoluisse materiem de disciplina, quam milites obseruare deberent. Quid igitur mirum, si, et eos legibus militaribus conditis ab illis aratorum sanctitati prospexisse, contendam. Euoluas, si lubeat, quod Circuli Rhenani superioris Ordines ea propter anno superioris seculi nonagesimo octauo fanciuerunt m): *Es soll keiner die - - PELÜGE zerbrechen noch verderben - - es wäre dann, aus erheblichen Ursachen, von der Generalität also befohlen, bey Leibes- und Lebens-Straffe.* Harum legum tenori mire consonum est, quod Saxoniae Superioris circulus A. MDCLXIII. ita praecepit n): *Mühlen, PELÜGE - - soll ohne Erlaubniß und Befehl keiner beschädigen*

i) vid. EIVSD. IMP. *Articulis Briefe* editos 1642. *Art. LIX* in cit. ANONYMI *Corp. iur. milit. p. 58.* Respondet etiam *Art. LVIII.* earundem legum militarium a LEOPOLDO Imp. A. 1665. correctarum apud LVNIGIVM l.c.f. 85.

k) *Art. LXVI.* in LVNIGII *Corp. iur. milit. f. 121.*

l) §. 68. apud LVNIGIVM l.c. f. 153.

m) §. 60. apud LVNIGIVM l.c. f. 619.

n) §. XXVII. ap. LVNIGIVM l.c. f. 645.

digen und verderben - - bey Leibes- und Lebens- Straffe. Ordines Circuli Saxoniae inferioris ratione Sanctitatis aratrorum quid disposuerint, recitasse iuuabit. Item es soll auch keiner keinen PFLVG berauben - - verderben und zu Schaden bringen bey Leibes- Straffe. Hae ipsae, quas e militari- bus legibus descripsimus, lineae roborant sententiam, quam de aratris tuemur.

§. X.

EIVSDEM ARGUMENTI CONTINVATIO.

NOSTRA oratio iamiam se vertat ad alias leges militi- bus datas, quarum potissima capita recitasse, e re erit: quippe eae illustrent materiem, quod Proceres Imperii num- quam non Aratrorum Sanctitati consuluerint. Audias igitur, si lubet, quae ea propter articulis militaribus Moguntinis ita expressa o) leguntur: vor das vierde soll keiner - - kei- nen PFLVG - - ohne sonderbaren Befehl des Obristen ver- derben, dann sonst der Thäter unnachlässig am Leib und sonst nach Gelegenheit des Verbrechens, am Leben soll gestrafet wer- den. Eandem ferme formulam adiuuenies et in legibus Co- loniensibus militaribus, quae diserte p) cautum: es soll auch keiner keinen PFLVG berauben - - verderben, und zu schand bringen bey Leibes- Straffe. Nec FRIDERICVM AV- GYSTVM Sax. Electorem, quum eius in manu sita esset vniuersae salus Saxoniae, intermisisse scimus, suas provin- cias optimis adornandi legibus, institutisque. Miram hinc tibi non videbitur, si legas, aratrorum violationem copius, quas alebat, sapienter eum interdixisse his verbis q): PFLÜGE - - soll keiner weder in Fremdes noch Feindes Land, mutwillig und ohne Befehl, verderben, verbrennen, und sonst verwil- sten

o) §. 4. der Chur-Mayntzischen Ar- ticuls-Brief in LVNIGII Corp. Iur. Milit. f. 751.

p) §. LXXX. des Articuls-Brief Churfürst JOSEPHI CLEMEN-

TIS zu Cöln ib. fol. 766.

q) §. XIX. des Chursächsischen Ar- ticuls-Brief de A. cl. cl. CC. apud EVNDEM f. 817.

sten - - denn wer hierinnen verbricht, soll nach Erkänntniß des Rechts, am Leben gestraft werden. Aratorum securitati ratione vix meliori posse consili, intelligebat FRIDERICVS WILHELMVS, Elector Brandenburgicus, quam si leges militares non silerent, poenam iusto grauiorem sumendam esse ab eo, qui destruxisset aratra. Is igitur Elector, cuius diuiniorem mentem et perspicentiam acutissimam in omnibus laudant historiarum scriptores, hac sanctionis formula utebatur r): Keiner soll - - in gleichen Schmiede, PFLÜGE, oder andere BAYER GEREITSCHAFT verderben: wer darwieder handelt, der soll, als ein Mordbrenner am Leben gestraffet werden. Hisce vero, quarum potissima capita adduxi, legibus militaribus respondent et illae, quae in Electoratu Palatino vigent. Dicunt enim s): Es soll keiner - - PFLVG verderben - - es wäre dann aus erblicklichen Ursachen von der Generalität also befoblen worden. Si quae vero; certe leges militares Bauaricae aratra a violatione militum secura reddunt. Discimus id primum ex sanctione, quam gloriosissimus Bauariae Elector, FERDINANDVS MARIA dedit t): Item es soll keiner ohne ausdrücklichen Befehl des commandirenden Officiers keinen PFLVG berauben - - bey Leibes Straffe. Idem Elector deinde legibus, quibus pedestris exercitus fidei sibi obstrinxerat, et haec inseruit u): des gleichen keine PFLÜGE - - in Freundes oder Feindes Lande ohne sonderbaren Befehl des Hauptmanns verderben, dann sonst der Thäter am Leibe, oder nach Gelegenheit des Verbrechens am Leben soll gestrafft werden. Eadem iisdem ferme verbis repetita deprehendes in legibus, ad quarum obseruationem equites

r) Tit. XIII. §. 59. der Muster Ordnung zu Brandenburg de A. 1672. vid. LVNIGIVS l. c. f. 368.

s) Art. LIV. der Pfälzischen Kriegs- Articul f. 1036.

t) §. 44. apud EVNDEM l. c. f. 786.
u) §. 5. der Bayerischen Articul-
Brief de A. 1672. ap. LVNIGIVM
l. c. f. 788.

tes sacramento obstringendos esse edixerat Elector Bauariae, MAXIMILIANVS EMANVEL, nisi quod voces *des Hauptmanns* omiffae, ac earum vice additae sunt vocula *des Rittmeisters* x). Nec minus idem Elector gloriosissimus et in aliis, quas condidit, legibus militaribus, vomeres violandos non esse, statuit his verbis y) *es soll keiner die PFLÜGE berauben - - bey Leibes- in nach Schwere der Umstände bey Lebens- Straffe.* Haec vero excipiat iamiam celebris ista *aravis sanctitatem* concilians sanctio, quam conspicies in legibus militaribus, quas condidit Augustissimus GEORGIUS I. Angliae Rex et Brunsvicentium ac Luneburgensium Elector. Ita sonat z): *Es soll keiner - - PFLÜGE zerbrechen - - bey Leibes- und Lebens- Straffe.*

§. XI.

ALTERIOR EIVSDEM ARGUMENTI CONFIRMATIO.

NONDYM progressi sumus ad limen. Iter hinc, quod ingressi sumus, aegedum prosequamur. Atque quum et aliae leges militares hanc materiam admodum illisitrent; summas ex iis excerptamus lineas. Ita enim, quae milites Gothanos atroces esse non sinunt, leges a Celsissimo Duce, FRIDERICO, conditae vomerum a nullo violandorum mentionem iniiciunt his verbis a): *Keiner soll sich in fremden Ländern es sey bey Freunden oder Feinden ohne Erlaubniß unterziehen, - - PFLÜGE, oder ander BAYER- GERÄTHSCHAFT zu verderben, alles nach Befinden bey Leib- und Lebens- Straffe.* Ut etiam intelligas, qua ratione *aratorum sanctitati* consulant leges Vi-

x) §. 5. des Articul-Brief, darauf die Bayerische Reuter schwören sollen apud LVNIGIVM l. c. f. 792.

y) §. 39. des Bayerischen Articul-Brief de A. 1717. apud EVMD.

l. c. f. 800.
z) §. 63. apud LVNIGIVM l. c. f. 1064.
a) Tit. XII. Arr. I. apud LVNIGIVM l. c. f. 1077.

narienses; accipe formulam, qua utebatur Dux IOHANNES ERNESTVS. Ita sonat b): *Ihr sollet auch keine PFLÜGE berauben - - bey Leibes Straffe.* Et quid de nostris terris dicamus? Certe ea iis est prae aliis regnis prouinciisque haec singularis admirabilisque felicitas, quod clauum Imperii non nisi illi Duces teneant, quibus DEVS eam mentis benignitatem, id ingenium amabile dedit, vt imperium suum non alia magis, quam salutis subditorum tuendae, gloria illustratum voluerint, et securitatem ciuium facultatibus praestare, eosque adeo perpetua rerum inconcussarum dulcedine perfrui cupuerint. Si specimen habere gestias; exemplo sit, quod *aratra laedere ne militibus quidem liceat.* Ita enim *uomerum* violationem militibus grauius interdixit gloriosissimae memoriae Princeps, diuus AVGVSTVS. Tenor sanctionis, quam ea propter dedit, hic est c): *Es soll, wie auch sonst allezeit, also auch in Marchiren keiner einen PFLVG berauben - - bey Leibes-Straffe.* Silentio omittere etiam non possumus, consonam ferme esse constitutionem, quam pars SERENISSIMORVM FRATRVM, qui *Remigio Altissimi Vni* in nummis suis appellitari consueuerunt, puta CELSISSIMI DVCEs RVDOLPHVS AVGVSTVS et ANTONIVS VLRICVS, Musagerae Maximi, legibus militaribus de *aratorum sanctitate* intererunt. Audias ipsos ita iubentes d): *In währenden Marsche oder andern Vorfällen soll keiner einen PFLVG berauben, - - ohne specialen Befehl ruiniren und verderben.* Ipsae vero, quae in dulcissimae Patriae vicinia vigent, leges militares abs me exigere videntur, vt eas intactas non relinquam, sed adducam potius ex iis testimonium, quo roborem meam sententiam

D 2

tiam

b) Art. XXII. der Weymarischen Reuter Bestallung und Articuls-Brief de A. 1683. apud LVNIGIVM l.c.f. 109.
c) §. 83. der Articuls-Briefe de A.

1655. in LVNIGII Corp. iur. Civ. f. 149.
d) §. 13. der Wolfenbüttel. Feld-Artillerie-Articuls-Brief de A. 1683. ibid. f. 154.

tiam. Sic discēs sapienter legibus Mecklenburgicis cautum esse e): *Derienige aber, welcher - - Wagen und PFLÜGE zerbricht und verderbet, soll am Leib und Leben zu straffen seyn.* At si quae esset adhuc alia, quae multum te exerceret, difficultas, vt *vomeribus sanctitatem* tribuendam non esse crederes: et pauca alia aliis ex legibus militaribus capita excerpam, vt eo rectius de veritate sententiae, quam tuemur, iudicare possis. Videlicet et hanc de *aratorum* inuiolabilitate sanctionem additam conspicies legibus militaribus Wurtembergicis f). *Es soll auch keiner die PFLÜGE berauben - - bey bober Straffe.* Eadem sanctio poenalis et legibus, quae dictas antiquas leges in Ducatu Wurtembergico excipiebant, ita est inserta, vt in verbis *edè* *yeu* ratione *aratorum* sit immutatum g). Agmen testimoniorum ducant tandem leges militares reipublicae Ulmanae. Et in iis enim est cautum h): *Es soll keiner - - PFLÜGE ohne habenden Befehl zerbrechen und verderben.*

§. XII.

ARATORVM SANCTITAS, VBI VIOLATUR SIVE IMMEDIATE, SIVE MEDIATE, AVGET DELICTVM, QVOD IN RAPINA, FVRTO, HOMICIDIO VIDEMVS.

ATQVE sic satis ex auitis legibus congeffisse videmus rationes non contemnendas, cur, quibus sulcos non leuiter imprimere solet industrius agricola, *vomeris* a maleficatorum insultibus intactos esse reliquendos existimemus. Ipsam certe necessitatem, vt dictis legibus *aratris sanctitatem* conciliarent, legumlatores mouisse, quis quaeso dubitaret? maxime quum *aratra* ex earum rerum numero sint, quibus sine in-

e) Art. LVI. ap. LVNIGIVM l.c. f. 161.

f) Art. XXXVIII. der Articul-Brief de A. 1652. apud LVNIGIVM f. 1173.

g) §. 41. des Württembergischen Ar-

ticuls-Briefs de Ann. 1705. apud EVNDEM l.c. f. 1177.

h) §. LV. der Articul-Brief der Stadt Vlm de A. 1704. ap. LVNIGIVM l.c. f. 1264.

commodo carere non potuisset humanum genus, si etiam in primæua illa integritate persistisset, talesque mansissent homines, quales aureo sæculo fuisse aiunt poetae i):

Qui vindice nullo

Sponte sua, sine lege, fidem rectumque colebant.

At vnumquodque sæculum quum aequè produxerit, fac aluerit rerum turbandarum artifices, scelerumque fautores, qui res rei publicæ etiam vtilis, sanctasque intemeratas non reliquerint: nec vomerum sanctitatem incorruptam mansisse putes velim. Nam tametsi hosce homines proteruos ab institutis ipsorum tam perniciosus deterrere posset et vel ipsa benigna natura, tellus puta, quæ nempe numquam fraudat colentium industriam, cuiusque fecunditas non senescit: attamen in eo, quod violata sit, et ad hunc vsque diem violetur tam *immediate*, quam *mediate aratorum sanctitas*, vix erit facile, qui dissentiet. *Sanctitatem* namque *aratorum* tum *immediate* laedi, annon dicendum est? quum quis non erubesceret, vomeres in felici agro fruticum et veprium impedimenta, herbasque innoxias ignorante derelictos frangere, corrumpere et tam inutiles reddere, vt in colendis agris numquam adhiberi queant. Quis negauerit, et ipsos etiam milites, licet ad arma vocati castra in hostico ponant, sese crimine *laesæ sanctitatis vomerum* polluere, si dicta ratione destruxissent *aratra*? Quis non deduceretur et in hanc sententiam, eum, qui sic animo nocendi *aratra* corrumpit, teneri obstrictum, non modo damnum resarcire, sed et luere poenam, quæ *violatæ aratorum sanctitati* respondeat k)? *Aratorum* vero *sanctitas mediate*, nostra ex sententia, tunc laeditur, si aut equos, bouesque aratorios quis abducere audet, aut iniuriam infert agricolis, qui, postquam flauentes aristas, velut opimum munus, eorum falcibus ingerebat frugum

i) OVIDIUS *Metamorph. Lib. I.*
v. 90.

k) vid. P. HEIGII *Quaest. Iur.*

Civ. quam Saxon. Quaest. XXX.
& BERLICHII *Concl. Practicab. Concl. XLIX.*

frugum parens, denuo iamiam sedulam agris colendis nauant operam. Quidni vero diceremus, delicta, quae in aratris siue immediate, siue mediate perpetrantur, esse iusto grauiora, dignosque hinc esse, talia qui commiserint, vt poenam atrociorē subeant? maxime quum et hodiernum valeat, *delicta augere locum l)*, adde, *delicta augere res sanctione poenali munitas*. Delictis vero, quae in aratris perpetrata esse scimus, vltiori stilo recensendis vacare animus suaderet; nisi et vel sola illa, sicubi illorum species diuersae explicandae forent, facile lectores meos fatigare possent; qua de re quaedam eorum attingisse satis erit. Sic igitur, qui aratrum lucrificandi animo per vim personae illatam aufert, non ex regulis de furto, sed de rapina puniendus esse videtur. Est enim rapina, ceu admonet vir, qui suis meritis iam Academiam Ludouicianam ornat, ILL. KOCHIVS m), *delictum, quo aufertur res aliena lucrificandi animo per vim personae illatam*. n) Ecquis ergo non contenderet, aratrum rapina interuersum gladium habere vltorem? maxime quum non leges modo quam plurimae rapinam aratrorum capitis poena expiandam esse iubeant, sed quum etiam in delictorum capitalium numerum hodie referamus rapinae crimen, nobisque adeo sobrior placeat philosophia, atque prisca istis Germaniae incolis, quibus rapinas in deliciis fuisse, indicat et vel rythmus ita sonans n):

Ruten roben das is gbeine Sebandt

Das doyen die Besten in dem Landt.

Eum vero, qui lucrificandi animo, domino non consentiente, aratrum alienum aufert o), nulla vi personae illata,

furtum

l) L. XVI. §. 4. D. de poen.

m) in *Inst. iur. crim. L. II. Cap. VI.*
§. CCXXXIX.

n) Obitus est in *LEIBNIZII praef.*
ad T. III. *Script. Brunav.*

o) In alienatione rei alienae essentiam furti consistere contendo cum B. ENGA VIO in *diff. de furto inuegno §. I.* ill. *DEOCHYO* l. c. L. II. C. I. §. CLXXXII.

furtum aratri committere, fatebuntur et vel illi, qui alias in optimarum rerum ignorantia versantur. *Vomerum* vero furtum quum crimen censeatur furtis rerum alienarum grauius: recte docuerunt BERLICHIVS p), CARPZOVIVS q), KRESSIVS r), furem *aratri* suspendi posse. At si vnamquam: certe in diiudicanda huius furti specie omnes facti circumstantiae expendi debent. Etenim varias species saepius adhibent patriae leges. Ita enim iure Saxonico diuersae, pro furti *aratorum* diuersitate, poenae locum obtinent. Sic enim, ceu docet ILL. HEIMBURGIUS s), si furtum *aratorum* aut qualificatum, aut magnum est; laqueo delinquens punitur. Fustibus autem tunc caeditur facinorosus, quum furtum *aratorum* dimidium aestimationis furti magni excedit. Eandem poenam *aratorum* fures debent subire, si reiterata vice id admiserint delictum, etiamsi ablata *aratra* nec furti magni aestimationem attingant, nec eiusdem dimidium excedant. Is tandem quum, ex sententia ILL. BOEHMERT), *latro* audiat, qui committit caedem hominis, lucri commodique causa: certe non est dubitandum, quin et is latronis titulo insigniendus sit, qui agricolas *aratri* sulcos imprimentes ea propter occideret, vt lucrum ei exinde cederet. Hinc et istiusmodi homines, si ad actum proximum peruenierint, non gladio puniendos, sed vel rota contendendos, vel saltim, gladii poenam quum fuerint perpeffi, rotae imponendos esse censemus. At si ad actum modo remo-

tuum

Hanc ipsam vero sententiam, licet alienam sit opinioni B. HEINECCI in *Elem. Iur. Germ. T. II. L. II. §. 32.* atque ill. AYRE-RI in *diff. de furti domest. poena in terris Brunsvicens. Sect. I. §. 10.* eo libentius defendere arridet; quo magis est certum, eos parum inuare leges quarum aucto-

ritatem innocant.

- p) *l. c. Concl. LIX. n. 6. 14. 16.*
 q) in *Pract. noua rerum crim. P. II. Qu. LXXXVIII. n. 4. 7.*
 r) in *cit. diff. Sect. II. in not. ** ad §. XIX.*
 s) in *cit. pr. §. XII. XIII. XIV.*
 t) in *Elem. Iur. Crim. Sect. II. Cap. XVII. §. CCXXV.*

E

tum peruenerint, arbitrarie vel numellis, relegatione perpetua, vel confinemente, pro facinoris circumstantiis sunt coercendi.

§. XIII.

DE POENA SOCIORVM VIOLATAE ARATORVM SANCTITATIS AGITVR. QUALITAS DELICTORVM QVANDOQVE CESSAT. POST PRAESCRIPTIONEM VLTIO PETI NEQVIT.

IAM mitteremus argumentum, nisi res adhuc quaestiones intercederent, sibi que aliquam ab hac dissertatione lucem exposcerent. Videlicet indicandum iam esse videtur, quibus supplicii eos coercere oporteat, qui in crimen violandae *aratorum sanctitatis* committendum consenserunt, hocque viribus coniunctis perpetrarunt. Socios violatae *aratorum sanctitatis* seorsim ad tribunal vocare, lubens supersedeo; utpote generalia quaedam adduxisse, e re erit. Omnibus vero aequalibus lociis *violatae vomerum sanctitatis* aequali poenam irrogandam esse, docet et vel trita ista proemia u) *gleiche Brüder gleiche Kappen*. At quum a criminum focis inaequalis saepius societas iniri soleat, nec te fugere queat, quod poenae quantitas quantitatem delicti sequatur, atque pro doli admisi gradu determinari soleat: certe et affirmare licebit, pessimos scelerum ductores tanquam capita violatae *aratorum sanctitatis* poenis iusto grauioribus plethendos esse, atque caeteros socios. Quum contra, nostra ex sententia, qui directo, ceu in ICtorum scholis loqui mos est, animo ad crimen in *vomeribus* committendum concurrunt, non tam acriter puniendos esse censuimus.

Hanc vero excipiat altera quaestio, quae iam excutienda esse videtur. Non incommode enim interrogas, annon certi casus darentur, quibus cessaret delictum in *aratri* violatis? Nulli adfirmare dubitamus, cessare nonnunquam qualitatem criminum

u) vid. ill. EISENHART Praeceptor noster aeternum colendus

in diss. de criminis socii notione §. XXIX.

minum ex *aratorum sanctitate* desumptam. Aut enim fallimus, aut ea cessat, si quis citra dolum *vomerum sanctitatem* violauerit. Id quod ipsum vero contingere posset ab furioso, summe ebrio, aliove, qui nec doli capax est, nec in quem culpa cadere potest. Sic et nostra ex sententia cessat, ubi leges non singularem *aratri* tribuunt *sanctitatem*.

Sub finem tandem huius dissertatiunculæ a nobis forsitan sciscitaris, an is, cuius *aratrum* facinore quodam est corruptum, et post praeterlapsos annos, quibus crimina alia praescribi solent, adhuc agi aduersus *vomerum violatorem* queat? Is sane me sibi non habet dissentientem, qui dixerit, laudandum esse, qui facinora parua in *aratri* sub dio derelictis commissa, quum possit, non viciscitur, sed liberaliter condonat. Si tamen laesus agricola poenas ob violatam *aratorum sanctitatem* poscere velit: auctor ei sum, vt illico instituat actionem. Habet enim poenae petitio post iustam temporis intercapedinem instituta in se ridiculi quippiam. Nam inter omnes constare puto, poenas vt emendantur mortales, nec aliis in posterum noceant, inuentas esse. Nulli nocebimus homini, quia commisit delictum, sed ne amplius peccare audeat. Ita enim iam olim GELLIUS X) non incongrue philosophabatur: *quando aut spes magna adest, vt is qui peccauit, citra poenam ipse se vltro corrigat, aut spes contra nulla est emendari eum posse et corrigi, tunc quidquid ita delictum est, non sane dignum esse imponendae poenae studium visum est.* Ergo si inter violatam *aratorum sanctitatem* tantum temporis intercesserit, vt fere delicti sui non meminerit facinorosus, aut se suosque mores sua sponte emendabit, nec iacturam *aratorum* metuere laesus amplius necesse habeat, inepta, opinor, vltio, iniusta poena erit. Vt breuiter, quae dixi, contraham; poenam ob violatam *aratorum sanctitatem* poscere permissum; ignoscere honestum; sero punire absurdum est.

1) Noct. attic. VI. 14.

PRAENOBILISSIMO ET DOCTISSIMO

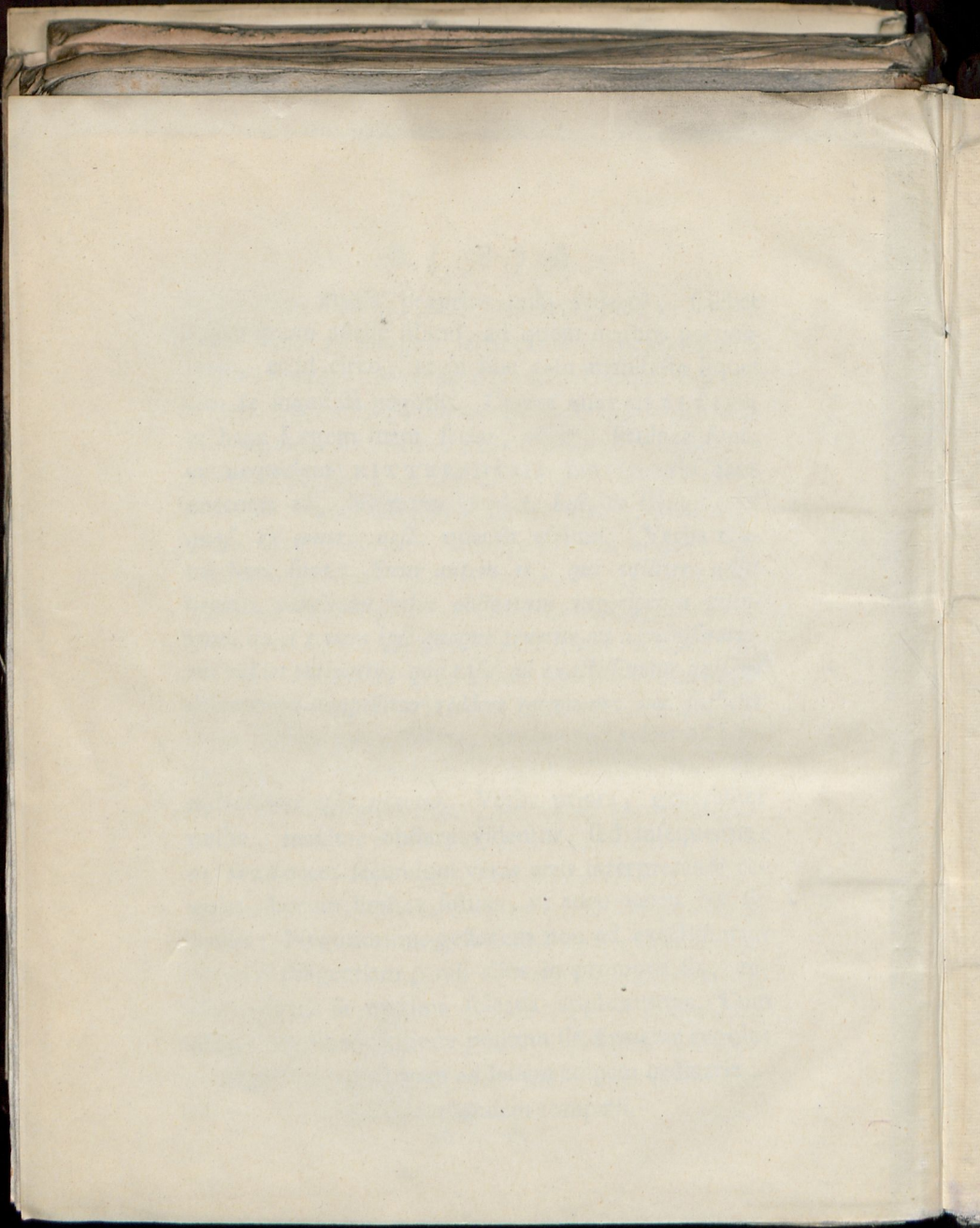
DISSERTATIONIS AVCTORI

S. P. D.

ALB. PHIL. FRICK.

Quae in Auditoribus meis bona optare soleo, VIR DOCTISSIME, aptum ingenium, et egregium doctrinae studium, litterarumque humaniorum non vulgarem scientiam, ea omnia in TE luculenter cognoui et perspexi, a quo tempore in hanc Academiam, meamque disciplinam, peruenisti. Itaque etiam contigit mihi, id, quod alterum esse votorum meorum solet caput, ut egregios TVOS in Iuris prudentia profectus, doctrinaeque copias, quotidie crescentes, animaduertentem, mirificeque diligerem. Maximos, inquam, praecepi animo et ingenii TVI studiique, et disciplinae meae fructus: quos propediem, maturos iam, messisque non fallaci debitos, percepturus es. Conscendes enim denuo suggestum, defensurus disputationem hanc docte abs TE elaboratam: laudem doctrinae TVAE debitam et iustam, fructumque industriae TVAE uberrimum, colliges. Summa hinc voluptate TIBI gratulor hoc egregium doctrinae TVAE specimen, redundaturamque inde laudem; optoque et cupio, ut omnia TIBI ex animi sententia, et ex merito, eueniant. Vale, CARISSIME PAELIKE, meque TVI amantem, quod facis, ama. Scrib. Helmstädtii d. XVI. Nouembr. cl. l. CCLVIII.

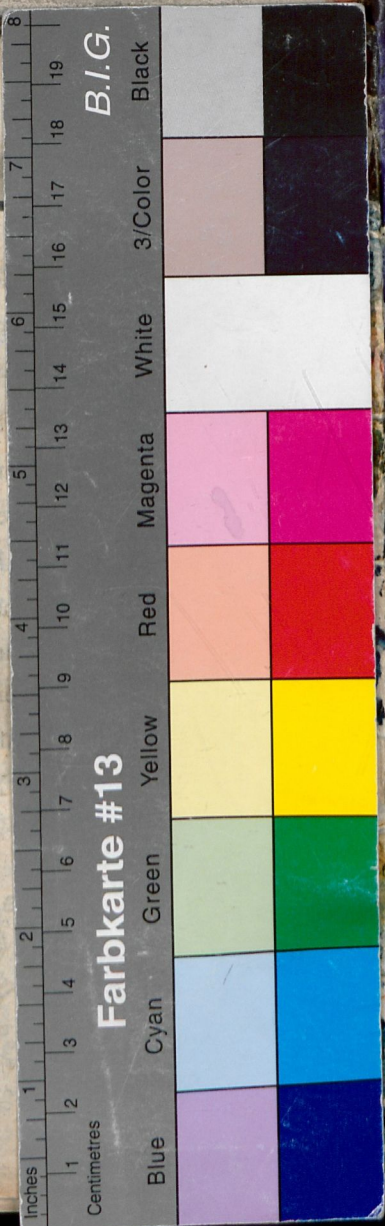

ULB Halle
005 382 203

3

A. Frick de aratorum facultate

EXERCITATIONEM ACADEMICAM
DE 1759, 4^a 14
ARATORUM SANCTITATE 65

CONSENSU
ILLVSTRIS IVRECONSULTORVM ORDINIS
PRAESIDIO
**D. ALBERTI PHILIPPI
FRICKII**

FACULTAT. IVRID. ADIVNCTI

PUBLICO ERVDITORVM EXAMINI
AD DIEM XVII. NOVEMBR. 1759 CCLVIII

OFFERT

A V C T O R

CAROLVS FRIDERICVS PAELIKE
WISMARIENSIS.

HELMSTADII
TYPIS IOANNIS DRIMBORNII.